
Mluv se mnou, chybí mi to

Mluv se mnou, chybí mi to

RESPEKT

30.6.2008, autor: ADAM ŠŮRA

Hitem současnosti se stala touha po diskusi. Kvůli pocitu, že je jí málo, tu dnes lidé drží hladovky a pořádají demonstrace. Vicepremiér Alexandr Vondra dokonce nedávno prohlásil, že nedokážeme-li se lépe domluvit, čeká nás velmi brzy „sebevražda země v přímém přenosu“.

umění diskuse

Napětí v místnosti stoupá. Osm mladých dam a pánů má každou chvíli dostat téma, na kterém poměří svoje umění diskuse. A je to tu: „Úplný zákaz kouření v restauracích,“ vyhláší porota. Debatéři se rozcházejí do klidných koutů, aby si dali dohromady argumenty pro a proti. Mají na to čtvrt hodiny, potom se začíná řečnit. Dva týmy zastupují „vládu“, která má návrh hájit, dva „opozici“, jejímž úkolem je vládní návrh rozcupovat a navrhnout vlastní řešení. Každý z řečníků má na svůj projev sedm minut. Porota hodnotí množství argumentů, schopnost je rozvést, jasnost projevu a jeho poutavost. Osobní útoky a neschopnost dodržet časový limit se netolerují.

Vžít se a pochopit

„To, co navrhuje vláda, je zbytečné opatření, které plošně omezuje lidskou svobodu,“ hřímá od řečnického pultíku student právnické fakulty Tomáš. „Proč vláda nezakáže jíst hamburgery? Ty přece také škodí zdraví!“ Zástupce „vlády“ se tím však nenechává vyvést z míry. „Ano, děkuji,“ odpovídá s ledovým klidem student filozofie Matěj. „Až bude existovat tolik studií potvrzujících škodlivost hamburgerů, jako je to u kouření, budeme řešit zákaz hamburgerů. Teď se ale bavme o kouření,“ říká a rozhovoří se o důležitosti ochrany nekuřáků před hrozbami kuřácké vášně.

Pravidelné setkání členů Debatního klubu studentů Univerzity Karlovy je samozřejmě jenom hra. Shodou okolností jsou všichni přítomní zarytými nekuřáky, takže čtveřice, která podle losu argumentuje proti „vládě“, má docela těžkou práci. Ta chvílka názorové schizofrenie prý ale stojí za to. „Mimo jiné vás to učí vžít se do myšlení člověka, který má jiný názor než vy,“ říká jeden z účastníků debatního tréninku, student filozofie Marek Leško. Jak sám na sobě zjistil, pomocí téhle metody, kterou studenti mimochodem odkoukali ve Velké Británii, se člověk propracovává k větší toleranci a porozumění. „Zjistíte, že i váš oponent může mít svoje přesvědčení podložené solidními argumenty.“

To vás nerozhodí

Užitečnost debatních tréninků potvrzuje řada zahraničních studií. Jejich absolventi prý kromě tolerance k názorům získávají i schopnost více rozumět společenským konfliktům a snaží se je i řešit. Také se více zapojují do dobrovolnických aktivit, častěji chodí volit, méně podléhají pocitům bezmoci a jsou úspěšnější při studiu i v zaměstnání. Posilovat svou schopnost diskuse je tak stále více „in“. I v Česku.

Počty lidí trénujících pravidelně v „debatních posilovnách“ se tu zatím počítají na stovky, ale čísla rychle stoupají. A výuka v umění diskutovat už proniká i na střední školy. „Účast v debatních soutěžích je už pro nás tradice,“ říká profesor teplického gymnázia Miroslav Varteký, jehož desetičlenný tým studentů letos v konkurenci 30 dalších škol skončil třetí v soutěži Cestou do parlamentu, kterou každý rok pořádá občanské sdružení Agora Central Europe.

Každý jednotlivý milovník či adept debatního umění samozřejmě pozvedává úroveň veřejné diskuse v celé zemi. Této úrovni podle odborníků přispívá i důvěra lidí v systém, ve kterém žijí. „Když věříte systému, tak vás nerozhodí, když se vám vaše názory nepodaří prosadit okamžitě,“ říká Ansgar Kemmann, hlavní porotce soutěže Jugend debattiert, ve které nedávno změnilo své diskusní síly v německém jazyce 500 žáků českých škol.

Jak ale stále znovu ukazují sociologické průzkumy, tahle důvěra pořád Čechům chybí. Úplně nejvíc lidé postrádají schopnost debatovat, vyjednávat a informovat o problémech u poslanců parlamentu. Podle nedávného průzkumu společnosti CVVM je to celých jednaděadesát procent dotázaných.

Snahou přimět politiky k vysvětlení zásadních kroků a k debatě o nich zdůvodňují svou aktivitu i někteří účastníci současné symbolické „hladovky proti radaru“. „Chci vědět, jaké bude ten radar vydávat záření, jestli k němu budou

mít přístup i Češi nebo jestli budou mít v rukou všechno Američani, proč se radar staví v jedné ze zdejších nejhustěji osídlených oblastí," vypočítává své důvody herečka a bývalá poslankyně Táňa Fischerová. „Chci, aby mi to vláda vysvětlila, abych se mohla rozhodnout, jestli tady ten radar chci.“

Zvýšený hlad lidí po informacích zaznamenávají ve svých průzkumech i sociologové. „Lidé mají pocit, že je politici neinformují, a přejí si, aby se víc investovalo do informačních kampaní. Ať už se to týká radaru, NATO nebo Evropské unie," říká Jan Hartl ze společnosti STEM. Jestli za tím stojí rostoucí touha Čechů po veřejných debatách a po možnosti udělat si názor na věci veřejné, se bojí hodnotit. Data zaznamenávající zájem o informace tomu ale prý napovídají. „Možná teď stojíme před zlomem, kdy se debata v Česku posune o úroveň výš a politici pochopí, že musejí s lidmi víc komunikovat," říká Hartl.

Záchrana před sebevraždou

Nutnost dalšího růstu v umění shody si uvědomují i samotní politici. Blíží se čas, kdy bude Česko předsedat Evropské unii, a pro tuto funkci je schopnost debaty a kompromisu klíčová. Přitom dnes tady zuří mezi opozicí a koalicí tvrdá válka a český sněm musí fungovat v nouzovém režimu, aby vůbec mohl jednat. „Jestli to takhle bude i během předsednictví EU, tak by to byla sebevražda země v přímém přenosu," svěřil se nedávno Hospodářským novinám místopředseda vlády pro evropské záležitosti Alexandr Vondra. Politici se podle něj prostě musejí dohodnout. Jak na tom ale vlastně v tréninku dohody a komunikace naši reprezentanti jsou?

„Radí mi manželka," říká zahraniční expert ČSSD Jan Hamáček. „Je to bývalá mediální poradkyně, tak s ní občas svá vystoupení konzultuji. Ale nijak pravidelně." I když Češi podle Hamáčka v umění debatovat „nevybočují z evropského standardu“, přece jen je sociálnědemokratický expert při mezinárodních jednáních vždy znovu příjemně překvapen svými západoevropskými kolegy. „Politici starých zemí Evropské unie daleko lépe umí vysvětlovat svoje názory a chápat názory druhých," říká Hamáček.

Hamáčková lidovecká kolegyně Michaela Šojdrová se podle svých slov „učí praxí". Až na nepravdivé konzultace s mediálním poradcem strany před vystoupeními v televizních debatách prý svoje řečnické a debatní dovednosti s nikým netrénuje. Podobné jsou i reakce dalších oslovených poslanců. „Kdysi jsem si nechal několikrát poradit od jedné mediální agentury," říká poslanec za ODS Walter Bartoš. „Podle mého je ale lepší být svůj než se přizpůsobovat cizím představám.“

Pravidelné komunikační rozcvičky absoluuje mezi oslovenými poslanci jenom místopředseda zahraničního výboru za ODS Tomáš Dub. „Jsem na tom s vyjadřováním mizerně a řekl jsem si, že takhle to prostě dál nejde," konstatuje nad kávou nedaleko Poslanecké sněmovny vystudovaný ekonom Dub. Už tři čtvrtě roku proto dochází k externí školitelce redaktorů televize Nova a herečce Janě Postlerové, se kterou každé pondělí piluje správné dýchání, vyslovování samohlásek i rétorickou formu svých projevů ve sněmovně. „Pokrok je i každé správné vyslovené ‚a‘," chválí svého žáka Postlerová. Ale nejde jenom o výslovnost. „Povinností každého poslance je, aby působil libým dojmem," říká školitelka. „Aby vyzařoval příjemnou vážnost, nenechal se rozhodit, když na něj pokřikuje oponent, a dovedl svým projevem strhnout ostatní," vysvětluje svůj ideál, ke kterému se snaží vést svého klienta. Poslanci k němu však mají podle paní Postlerové dost daleko. „Když sleduji komunikaci ve sněmovně," říká herečka „tak mi to připomíná spíš stádo prskajících lam.“

Kde se rodí dohoda

Že jejich debaty při řešení sporů nepůsobí zrovna libým dojmem, přiznávají i poslanci. „Taky nejsem nadšený z toho, jak vypadá naše jednání," komentuje předseda klubu ČSSD Michal Hašek sněmovnu, kde se delegáti při projevech svých kolegů nahlas baví, telefonují a často na sebe osobně útočí.

Ostré konflikty v těchto dnech dorazily i do sněmovních výborů, dosud považovaných za místo, kde se na rozdíl od „show“ na plénu jedná věcně a bez siláckého předvádění. Vláda se však rozhodla zrušit dosavadní rozdělení moci ve výborech „půl na půl“ a chce je dostat pod svou kontrolu. ČSSD proto vyhlásila kabinetu nulovou toleranci a nehodlá „složit zbraně“ ani během evropského předsednictví. „Nabízeli jsme dohodu a očekávali podání ruky. Místo toho ale přišla rána pěstí. Vláda si prostě chce dokázat, že se s námi nemusí bavit," shrnuje své stanovisko i mínění svých spolustraníků už citovaný poslanec Hamáček.

Jeho sněmovní protivník z ODS Tomáš Dub je přesto přesvědčen, že po podzimních volbách do krajů rozbroje na politické scéně zklidní a předsedové velkých stran nakonec spolu „klid zbraní“ během předsednictví Česka Evropské unii dojednájí. Jak k tomu dojde, ale neví. „Prostě věřím, že zvítězí zdravý rozum. Vždyť jde o pověst celé České republiky," říká Dub. Stejně to vidí i Alexandr Vondra. „Po volbách vášně opadnou, a potom budeme mít ještě tři měsíce na dohodu.“ Předseda poslanců ČSSD Michal Hašek však jakékoliv smířování odmítá. „Dokud bude premiérem Mirek Topolánek a jeho parta, tak možnost jakékoliv dohody nevidím.“

Všichni se to učíme

Podle sociologa Martina Potůčka z Centra pro sociální a ekonomické strategie Karlovy univerzity není však nutné při pohledu na rozhádaný parlament propadat depresím. Současní politici jsou prý ve velké nevýhodě kvůli tomu, že vinou společenské rozpolcenosti má vláda jen křehkou většinu.

„Veřejná debata je dost náročná disciplína," říká Potůček a uvádí příklad svého centra, které se snažilo rozprout veřejnou debatu v Česku vydáváním objemných publikací o tom, kam by se měla země v budoucnu ubírat. „Nikdo to

ale nečetl," svěřuje se autor. „Takže teď sázíme na pořádání diskusí pro politiky, odborníky a úředníky. To je ovšem těžší. Musíte jednoduše a srozumitelně zformulovat, o co vám jde, vypořádat se s názory, které s tématem třeba vůbec nesouvisí, moderovat spory a hledat kompromisy. To všechno samozřejmě vyžaduje čas a energii. Všichni se vlastně pořád učíme, jak na to.“ Q